WIKIPEDIA

Yucateeks Maya

Het **Yucateeks Maya** (Yucateeks Maya: *Yukatek* of *Maaya t'aan*) is een taal uit de Mayataalfamilie, die gesproken wordt door de Yucateekse Maya van het schiereiland Yucatán. Voor veel Yucateken is het de eerste taal, vooral in landelijke gebieden. Het Yucateeks is ten nauwste verwant aan het Lacandoons en het Itzá, in mindere mate ook aan het Mopán.

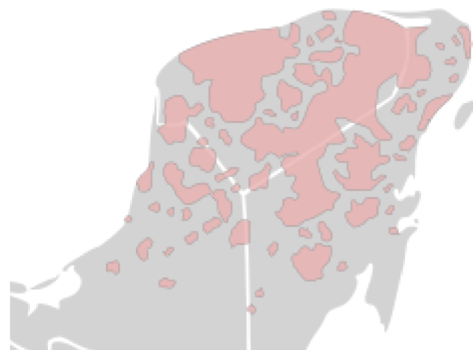
Yucateeks Maya, Maya (Yukatek, Maaya t'aan)	
Gesproken in	Mexico (Yucatán, Quintana Roo, Campeche), Belize
Sprekers	800.000
Rang	niet in de top-100
Taalfamilie	Maya - Yucatecan - Yucateeks-Lacandoons - **Yucateeks Maya**
Alfabet	Mayaschrift, Latijns alfabet
Officiële status	
Officieel in	Nergens. Maya is een van de 62 erkende inheemse talen in Mexico
Taalorganisatie	geen
Taalcodes	
ISO 639-3	yua
Portaal	Taal

Inhoud

Geschiedenis
Kenmerken
Letterkunde
Media
Verwijzingen

Geschiedenis

Omstreeks 1500 voor Christus vielen het Yucateeks van rest van de Mayataalfamilie uiteen. Yucateeks Maya werd oorspronkelijk geschreven in hiërogliefen, maar tegenwoordig in het Latijns alfabet. Het Yucateeks Maya is voor het eerst in het Latijnse schrift vastgelegd door Spaanse missionarissen in de 16e eeuw. Ze gingen bij het omzetten over van het toenmalige Spaans, waardoor bijvoorbeeld *sh* als *x* wordt geschreven. Voor een klank die tegenwoordig als 'ts' wordt geschreven, werd aanvankelijk een omgekeerde c gebruikt. In 1980 werd voor het eerst een uniforme spelling overeengekomen door een team Mayanisten geleid door Alfredo Barrera Vásquez. Deze spelling is in 1986 ook (voor zover mogelijk) door de Academie van Mayatalen van Guatemala voor de Mayatalen die in Guatemala worden gesproken overgenomen.

verbreiding van Yucateeks Maya

De taal wordt ook wel kortweg Maya genoemd. Haar sprekers waren aanvankelijk de enigen die zichzelf Maya's noemden. Het gebruik om alle volkeren die Mayaanse talen spreken Maya's te noemen stamt uit de 19e eeuw.

Kenmerken

Een opvallend kenmerk van het Yucateeks (en veel andere Mayatalen) is het gebruik van geglottaliseerde klinkers (meestal p, t en k). Deze worden vaak uitgesproken met een glottale stop, waardoor er een soort plofgeluid ontstaat. Oorspronkelijk werd deze klank niet opgeschreven, tegenwoordig wordt het echter met een apostrof aangeduid: *k'ux k'a k'al* (*Het is heet buiten*). Samen met Uspanteeks en dialecten van het Tzotzil, is het Yucateeks de enige Mayataal die een toonsysteem heeft ontwikkeld. Het Yucateeks kent twee tonen, hoog en laag, waarbij de hoge tonen met een accent geschreven wordt, zodat bijvoorbeeld *pool* (hoofd) kan worden onderscheiden van *póol* (snijden).

Yukateeks heeft VSO-syntaxis en is ergatief. Zelfstandige naamwoorden kennen twee geslachten en de taal kent niet minder dan elf werkwoordstijden.

Nederlandse woorden die afkomstig zijn uit het Yucateeks Maya zijn cenote (van *tso'ono'ot*), orkaan (van *hunraken*) en indirect sisal (genoemd naar de havenstad Sisal, van *siísil*, vochtigheid). Mogelijk is ook het woord sigaar van Maya-oorsprong (van *siq*, roken) maar dat is niet zeker. Volgens de Mayanist Michael D. Coe is ook het Engelse woord *shark* (haai) uit het Maya afkomstig (van *xook*), maar de *Oxford English Dictionary* noemt de etymologie van dat woord onzeker. Ook het woord Maya zelf (*Maaya*, meervoud: *Maaya'ob*) is uit het Yucateeks afkomstig.

Letterkunde

In het Yucateeks zijn zeer belangrijke bronnen van de Mayacultuur gesteld, allereerst de zg. Boeken van Chilam Balam, in esoterische taal gestelde, uiterst merkwaardige mengelmoezen uit de koloniale tijd van inheemse geschiedenis, mythologie, kalenderkunde, en astrologie (met sterke invloed van de Spaanse wichelarij). Daarnaast ook de belangrijkste verzameling van vroeg-koloniale inheemse genezingsrituelen, het zg. Ritueel van de Bacabs.

Media

De in december 2006 onder regie van Mel Gibson uitgebrachte film Apocalypto is in het Yucateeks Maya gesproken.

Verwijzingen

- Ralph L. Roys, *The Book of Chilam Balam of Chumayel*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Ralph L. Roys, *Ritual of the Bacabs*. Norman: University of Oklahoma Press.

Zie de ***Wikipedia-test in het Yucateeks Maya*** op de Wikimedia Incubator.

Mayatalen	
Ch'olaans:	Ch'ol · Ch'olti' · Chontal · Ch'orti' · Klassiek Maya · Toquegua · Tzeltal · Tzendal · Tzotzil
Huasteeks:	Chicomucelteeks · Huaxteeks
K'iche'aans:	Achi · Kaqchikel · K'iche' · Poqomchi' · Poqomam · Q'eqchi' · Sacapulteeks · Sipakapense · Tz'utujil · Uspanteeks
Mams:	Aguacateeks · Chalchiteeks · Ixil · Mam · Tectiteeks
Q'anjobalaans:	Acateeks · Chuj · Jacalteeks · Mocho' · Q'anjob'al · Tojolabal
Yucateeks:	Itza · Lacandón · Mopan · Yucateeks